

The Forest. met baard, een figuur met de maan, en vele anderen.

The Forest is geen encenering van een bestaand stuk, zoals Wilson er sinds 1984 verschillende heeft gedaan (Euripides, Richard Strauss, Debussy, Heiner Müller); evenmin van een nieuw, maar volledig door een ander geconcipteerd stuk, zoals de opera *De Materie* van Louis Andriessen, die in de loop van dit voorjaar door Wilson in scène wordt gezet voor het Muziektheater in Amsterdam. *The Forest* gaat weliswaar uit van een bestaand verhaal, maar dat is door Wilson min of meer in de staat gebracht waarin kleitabletten met de oorspronkelijke tekst verkeren: er zijn overal stukken af, over de juiste volgorde verschillen de geleerden van mening, en de onbeschadigde tekst is ook niet overal even duidelijk. Van dat soort fragmentarische aanduidingen houdt hij.

Ruimte met mensen

Wilson zegt in het programmaboek een paar dingen die licht werpen op zijn werkwijze en tegelijk op de risico's die daaraan verbonden zijn. Eén daarvan is dat hij altijd uitgaat van een voorstelling van de *ruimte*. Niet van een plot, een handeling, een dramatische ontwikkeling, spanningsbogen. De eerste vraag is: in wat voor een ruimte ben ik? Laag, hoog, horizontaal, vertikaal, open, besloten, leeg of gestructureerd, licht, donker (welke tijd van de dag is het?), een woestijn, een berglandschap, een bos? De aard van de ruimte, de opeenvolging van ruimten in een stuk staat al heel snel

vast en verandert niet principieel meer tijdens het werkproces. Dat lijkt een on-dramatisch uitgangspunt; het is eerder theater geconcipteerd door een beeldend kunstenaar, die een beeld voor zich ziet, vaag misschien in het begin, en dat uitwerkt en realiseert. Wilsons beeld is geen statisch beeld, het verandert van licht en kleur en laat ruimte voor gebeurtenissen, maar het is ook bepaald niet filmisch, het sleept je niet mee door een overdaad aan informatie die steeds weer uit (onder) andere hoeken op je wordt afgevuurd. In dat beeld, in deze wereld van Robert Wilson, moeten de spelers hun taak vervullen.

In tegenspraak met deze 'beeldende' benadering is Wilsons mening dat hij onmogelijk op de tekentafel, in zijn eentje, een productie kan vormgeven. Dat gebeurt in een ruimte, en wel in een ruimte *met mensen*: met de spelers. Theater is immers een *gebeurtenis*, iets dat zich afspeelt tussen theatermaker, spelers en publiek. Wilson weigert dan ook, zich een beeld van die gebeurtenis te vormen vóórdat hij met de spelers aan het werk kan. Het vormgevingsproces begint tijdens de workshop, die aan iedere productie voorafgaat. Pas als hij met de spelers in de werkruimte samen is, grijpt Wilson naar de rollen tekenpapier die daar voor hem klaarliggen en begint te schetsen. Decors worden geïmproviseerd uit materiaal dat toevallig voorhanden is, beeldmateriaal wordt naar behoefte aangesleept, Wilson laat spelers plaatsen en poses innemen, kijkt, verwerpt, verandert, begint opnieuw; assistenten, decor- en kos-

tuumontwerpers krijgen in 't voorbijgaan instructies toegeworpen voor het uitwerken van ideeën die schijnbaar uit het niets opduiken. Aan het eind van de workshop-periode heeft de productie een voorlopige vorm, die echter later, tijdens de repetities, nog ingrijpend kan veranderen.

De spelers zijn er in dit stadium niet alleen bij omdat Wilson nu eenmaal 'materiaal' bij de hand moet hebben om zijn invallen concreet uit te testen. Hij gaat ervan uit dat zij individueel hun eigen mogelijkheden hebben, houdt er zelfs van om te werken met mensen met uiteenlopende achtergronden en ervaringen en kent waarde toe aan hun inbreng. De vorm kan voor een deel vanuit de spelers ontstaan, zeker op punten waarover Wilson zelf onzeker is. Toch komt deze zelfstandigheid van de spelers vroeg of laat onvermijdelijk in conflict met de andere kant van Wilsons persoonlijkheid als theatermaker: de beeldende kunstenaar, die iets voor zich ziet en in wezen slechts marionetten nodig heeft om *zijn* ruimte te bevolken. Zodra het beeld van die ruimte zich vormt, verandert de bodem onder de voeten van de spelers. Ze verkeren in *Wilson's* wereld, en voordat ze zich daarin vrij leren bewegen is er heel wat gewinning nodig.

Het lichaam spreekt

Acteurs hebben het bij Wilson toch al moeilijk. In het programmaboek zegt hij nog eens met zoveel woorden, 'anti-Stanislawsky' te zijn, en inderdaad is hij één van de weinige theater-